

Libris

Respect pentru oameni și cărți

IURIE COLESNIC

Basarabia necunoscută

Vol.
10

<i>Lecția basarabeană sau O altfel de istorie .....</i>	4
Manuc-Bey.....	5
Alexei Cara-Gheorghe	25
Dimitrie Petrino	29
Nicolae V. Lașcov	39
Ivan Mazepa.....	47
Vladimir Sergheevici Peciorin.....	50
Nicolae Russel.....	54
Pantelimon Erhan.....	58
Maria Stere.....	68
Mihail Strilbițchi.....	73
Porfirie Fală.....	77
Moisei Sluțki.....	83
Ioan Gh. Savin	91
Ion Teodorescu-Sion	98
Ecaterina Arbore	104
Alexei Șciusev	110
Alexandru Robot	124
Nicolae N. Moroșan	142
Vladimir Okușko.....	147
Alexandru Conunov	163
Nicolae Titulescu	170
Radu Budișteanu	214
Familia Gamburd	221
Vasile Harea	227
Frații Iordăchescu	243
Jean Bobescu	248
Theodor Kiriakoff	254
Alexandru Bassarab	263
Mihail Ciachir	267
Gala Galaction	271
Gheorghe și Paul Emil Rașcu	278
Dominte Timonu	301
Gheorghe Cireș	307
Iuliu Cireș.....	311
Petre Comarnescu	314
<i>Anexă („O sută de ani de la trecerea Basarabiei către Rossia”)</i>	318

Manuc-Bey

*O figură a istoriei noastre, pe care
trebuie negreșit s-o cunoaștem*

Adesea lucruri bine chibzuite ies rău.

Syrus

In istoria Moldovei, îndeosebi după perioada de domnie a lui Ștefan cel Mare, s-au resimțit două mari influențe străine, două influențe definițorii. Una mai cunoscută în istorie și mai vehiculată este cea a fanarioților, adică a grecilor care locuiau la Stambul, în periferia numită Fanar, și care prin mite și relații cumpărau tronul Moldovei.

Mai târziu, această influență grecească s-a resimțit foarte mult în Basarabia, unde a existat o colonie puternică și unde în 1821 a început Eteria, adică eliberarea Greciei de sub jugul otoman. Grecii din Basarabia nu numai căarendau mari moșii, erau mari proprietari, dar au diriguit problemele politice, administrative și financiare ale Basarabiei până la 1940.

Biserica Grecească, ctitoria fraților Sînadino, se înalță și astăzi chiar în inima Chișinăului.

Un alt partid puternic, dar cu o influență mai mult de umbră, a fost cel al armenilor. Un exemplu viu de un celebru reprezentant al armenilor a fost Ioan-Vodă cel Cumplit, care nu numai că a ajuns la tronul Moldovei, dar, în cei trei ani de domnie,

a reușit să repete aproape întocmai toate războaiele lui Ștefan cel Mare. A fost unul dintre cei mai mari domnitori ai Moldovei și istoria l-a memorizat nu numai pentru faptele lui deosebite, ci și pentru destinul năprasnic, căci a avut parte de o mare tragedie, de la care i s-a tras și moartea. Iar moartea lui a fost una foarte crudă. A fost legat de patru cămile și rupt în bucăți pe dealul de lângă Cahul.

La începutul secolului XIX în Basarabia existau mai multe colonii armenești. Una era amplasată la Akkerman, adică la Cetatea-Albă, și este firesc că în acel nod comercial, unde Dunărea se întâlnește cu Marea Neagră, negustorii armeni aveau tot interesul să se stabilească. A doua colonie foarte puternică era la Grigoriopol, tot pe malul Nistrului și tot într-un punct strategic. Nu mai puțin importantă era colonia din Chișinău, care și astăzi are o stradă ce-i poartă numele, precum și cea din Orhei cu biserică respectivă, cea din Bălți, Hotin și altele.

Colonia din Chișinău era mai puțin numeroasă, dar la fel de bine amplasată în centrul orașului, ceea ce-i crea o situație economică privilegiată.

Armenii însă înțelegeau clar că a avea bani nu este suficient, banii trebuie să facă politică. Acest popor în toate timpurile a scos din sânul său lideri, care au influențat destinele nu numai ale Moldovei, ci și ale Valahiei, Greciei, Turciei, Rusiei etc., etc.

Pentru înțelegerea exactă a fluxului de influențe care marcau o anumită epocă nu este nevoie să scriem despre zeci sau sute de persoane ieșite din rândurile armenilor. Sunt câteva personalități-cheie, care reprezintă exponential această diasporă și care, curios lucru, cum au apărut pe neașteptate și s-au stabilit în Basarabia, la fel de repede au și dispărut, lăsând în urma lor doar niște amintiri materiale. Conacul *Manuc-Bey* de la Hâncești, Biserica *Armenească* și strada *Armenească* din Chișinău, Biserica *Armenească* din Bălți și mai multe morminte în cimitirele basarabene.

Un lider indiscutabil al acestei diaspoare a fost omul politic, comerciantul și diploma-

tul Manuc-Bey, supranumit *Principele*, deși până astăzi nu s-a găsit nici o confirmare documentară că cineva i-a conferit acest titlu.

Manuc-Bey este figura reprezentativă, care ne va ajuta să înțelegem cum s-a produs cedarea Basarabiei la 1812, ce resorturi ascunse au impulsionat acest proces de trădare și cum în marea politică europeană s-a schimbat accentul de pe un imperiu pe altul. Imperiul Otoman și-a pierdut importanța, Imperiul Rus și-a amplificat ponderea.

El a fost hârtia de turnesol care ne indică clar că Imperiul Otoman în decădere nu prezenta interes pentru viitorul Europei. Pericolul cel mare al Europei îl reprezinta Imperiul Rus.

În lucrarea sa *Boierimea Moldovei între Prut și Nistru* (București, vol. 1, 1940, vol. 2, 1943) Gheorghe Bezviconi dă o scurtă referință genealogică asupra neamului Mirzaean:

Hanul lui Manuc-Bey din București

Blazonul familiei Manuc-Bey

„Manuc-Bey (Mirzaean), armeni.

Manuc-Bey Mirzaean (Arhivele baronului M. Schilling (Hâncești) și T. Pruncu (Câmpulung-Mold.). Bibliografia ș.a. în studiul nostru: Manuc-Bey. Din trecutul nostru, III-IV, 1938. G. Potra, Din București de altădată, București, 1941, p. 24 și urm.), moșier la Hâncești, Stolniceni și Logănești (Orhei), fiul negustorului Martiros Mirzaean din Karpi (Ararat), așezat la Rușciuc și căsătorit cu Mamica, fata lui Hamum-Oglu. Născut la 1769 la Rușciuc, a murit la 1817 la Hâncești, fiind înmormântat lângă Biserică Armenească din Chișinău. Sfetic al Marelui Vizir Mustafa-Bairactar, faimos Dragoman și Bei al Turciei, unul din făuritorii Păcii de la București (1812), fruntaș de mare însemnatate pentru viața Balcanilor, consilier de stat efectiv în Rusia (obținând gradul la Viena, la 1814, ca supus străin, nici el, nici urmașii săi nu figurează confirmăți în drepturile lor de nobilie, deși poartă neoficial titlul de prinț), căsătorit cu Mariam Avedian (1783-1828, la Hâncești).

Copiii săi: Ioan-Murad (1810-1893), ziditorul palatului distrus de bolșevici și al bisericii din Hâncești; Grigore-Feier; Ecaterina, măritată cu șambelanul

Hrist. Lazarev (1799-1871) (Cartea genealogică rusă, ed. Vechimii Ruse, Petersburg, 1873, vol. II, p. 32); Pembe – cu Agob-Aga Melicturabian, consilier de curte (Notițele Comitetului statistic, op. cit., vol. III, p. 76.); Mariam († 1822) și Gaiane († 1824). Ioan-Murad, căsătorit cu Elena (1820-1870), fata generalului D. Delianov, a lăsat patru copii: Maria (1842-1935); Ecaterina (1845-1939), măritată cu marchizul Pietro I. Sche-doni, senator italian; Olga (1854-1920), măritată cu șambelanul M. B. M., conte Hatzfeld von Trachenberg (1854-1921); și Grigore (1855-1902) (Dosar: 433, 1897, 76 file), simuțis în urma unei vieți ușurative. Ca succesorii au figurat: fiica Ecaterinei Lazarev, Maria, măritată cu lt.-generalul conte Maurice E. Nieroth († 1871); fiica Mariei, Eliza, a fost domnișoară de onoare, iar alta, Ecaterina († 1874), s-a măritat cu baronul Fabian G. Schilling; copiii baroamei: baronul Maurice Schilling (1872-1934), diplomat, și Henrietta, măritată cu baronul Paul I. Korff.

Biserica Armenească din Chișinău

Autorul cărții lângă locul înhumării lui Manuc-Bey, 2013

Manuc-Bey a avut un frate (se pare că Manuc-Bey a mai avut o soră, măritată cu ascendentul familiei Balioz din Ivancea, corn. de Eugen Schwamberg (Chișinău)), Ioan, ai căruia copii au fost: Gherasim Mirza († 1861), consilier de stat la Odesa; Rosalia (Thase-Ghiul), măritată cu Ariton von Prunkul (1799-1868) din Bucovina; și încă o fată, măritată cu A. Avedian”.

Cercetătorul Gheorghe Bezviconi a fost preocupat mult de studierea acestei personalități și chiar a avut posibilitatea să cerceze la Hâncești arhiva familiei lui Manuc-Bey, păstrată de urmași. În urma cercetărilor i-a dedicat, în 1938, un număr special al revistei *Din trecutul nostru*.

Tot Gheorghe Bezviconi a revenit în mai multe rânduri asupra acestei teme. În arhiva lui s-au păstrat edițiile a doua și a treia în manuscris ale minimonografiei *Manuc-Bey*, pe care e scris, pe foaia de titlu, că sunt revăzute și adăugite.

Până la el, această temă a fost tratată de diferiți autori. Unii i-au dedicat monografii, alții au inclus acest subiect în memoriile lor.

Una din primele lucrări dedicate lui Manuc-Bey a fost *Descriere a vieții lui Manuc-Bey Mirzaean*, scrisă de călugărul Hevond Hovnanean și tipărită de Congregația călugărilor mhitariști la Viena în 1852.

Tipograful Achim Popov din Chișinău, armean de origine, dar care a tipărit scrierile în limba română ale lui Ioan Sârbu, *Fabule alcătuite în limba moldovenească...* (1851), *Alcătuirile lui I. Sârbu. Poezie* (1852), *Cursu primitiv de limba română și Abeceda română* (1865) de Ioan Doncev, iar la 1848 a cerut permisiunea de a tipări la Chișinău ziarul *Românul*, este autorul unei biografii rămase în manuscris și care se păstra în perioada interbelică la encyclopedistul Victor Adiasevici și se intitula

măștă prințului Manuc Bey. Deoarece arhiva lui V. Adiasevici s-a risipit în urma arestării sale de către organele NKVD, avem tot temeiul să credem că această lucezare s-a pierdut.

Redeschiderea acestei teme de cercetare a făcut-o deja în sec. XX Gheorghe Bezhviconi, când a tipărit *Armenii în Basarabia* (Din trecutul nostru, 1934, nr. 3-4).

Chiar dacă pot exista diferite opinii asupra personalități lui Manuc-Bey, versiunea lui Gheorghe Bezhviconi e cea mai documentată și argumentată:

„...Despre Manuc-Bey sau Manuc Mirzaean, în Turcia, ne povestește călugărul Hevond Hovnanean, iar din cele din urmă numele lui Manuc apare și în documentele contemporane.

Manuc Mirzaean era fiul lui Martiros Mirzaean, care își trăgea originea din satul Karpi din regiunea Araratului. Martiros nu era bogat: ultima avere și-o pierdu în urma jafului bandiților perși. Colindă prin Armenia turcească și rusească, apoi plecă înspre Balcani. La Burgas, Mirzaean s-a însurat cu fiica unui bogătaș și s-a aşezat la Rușciuc, centrul comercial al Balcanilor. Aici, ajuns negustor mare, s-a însurat a doua oară cu Mamica, fiica unui alt bogătan, Hamun-Oglu, cu care, la 1769, la Rușciuc, a avut un fiu Manuc (Emanuel, Prunc).

Până la vîrstă de 12 ani, Manuc a crescut în casa părintească, învățând la școala din Rușciuc. Apoi, a fost trimis la Iași, la un negustor armean, ca să învețe limbile, ce i-au folosit mult mai târziu și în practica vieții. La 1785, a fost rechemat de tatăl său la Rușciuc, unde Tânărul s-a însurat cu Mariam, fiica cunoscutului Avet (Avedis). Rămas curând orfan, a luat

asupra sa conducerea întreprinderilor părintești. Vizită Constantinopolul și se îmbogăți și mai mult.

Manuc Mirzaean se impunea nu numai prin bogăția sa, dar și prin înfățișare, minte și suflet rar întâlnit. Înalt, frumos, cu o frunte mare, ochi negri scânteietori, era energetic, ager, fin, amabil, dar și îndrăzneț. Avea darul vorbirii și al prevederii. Nefericirea îi venea numai dintr-o boală, de care suferea soția sa, de aceea Manuc se purta cu toții cu o bunătate și mai mare, ajuta pe toți, descurca pe toți din nenorocire și înainte de toate, se rugă lui Dumnezeu. Slava numelui Manuc se răspândea departe de satul său natal". (Gheorghe Bezhviconi, *Manuc-Bey // Din trecutul nostru*, 1938, martie-aprilie, p. 4-5.)

Evenimentele istorice se produc concomitent în câteva planuri. Unele deschise pentru văzul și spre uimirea marelui public, altele ascunse de ochii lumii, dar nu mai puțin importante din această cauză.

Caricatură franceză „Generali ruși în Valahia”

Împăratul Alexandru I

Războiul dintre Rusia și Turcia risca să se termine imprevizibil pentru părțile beligerante, dar – ceea ce nu-i mai puțin important – și pentru marile puteri europene. Dacă ar fi învins Turcia, situația ar fi rămas neschimbată, adică Rusia nu s-ar fi mișcat mai departe de stânga râului Nistru. Dacă ar fi învins Imperiul Rus, care nu ascundea dorința de a acapara cele două Principate, Moldova și Muntenia, pentru a-și realiza visul secular de apropiere și de cucerire a Constantinopolului, situația s-ar fi schimbat radical. Balcanii ar fi ajuns sub influența directă a Rusiei, gurile Dunării ar fi fost controlate doar de ea și consecințele ar fi fost imposibil de proghiozat. Anume în această situație de incertitudine în circuitul discuțiilor diplomatice apare o nouă noțiune toponomică – Basarabia.

Tradițional, acest termen era utilizat în cazul când se vorbea despre sudul te-

rioriului cuprins între fluviile Nistru și Prut. Dar o eroare diplomatică a devenit o problemă iremediabilă pentru mai bine de două sute de ani.

Basarabeauul Leon Casso în cartea sa *Rusia și Bazinul dunărean* (Iași, 1940) descrie momentul apariției acestei probleme:

„...La sfârșitul anului 1807, Rumeantev (Nikolai Petrovici (1754-1826), conte, diplomat, ministru al afacerilor externe al Rusiei 1807-1814, președinte al Consiliului de Stat 1810-1812. Colecția lui de cărți și manuscrise stă la baza Muzeului Rumeantev din Moscova) era convins de încheierea păcii. Trimisând lui Tolstoi (Petru Aleksandrovici (1761-1844), conte, diplomat, general-locotenent. A participat la războiul rusuo-turc (1787-1791), rusuo-francez (1798-1800). Trimisul Rusiei la Paris (1807-1808). Adversar convins al păcii de la Tilsit și alianței rusuo-franceze. A înăbușit răscoala polonezilor din 1830-1831) împurnicirile corespunzătoare, l-a felicitat din vreme pentru atingerea «vechii noastre ţinte» (Rumeantev către Tolstoi în 26.XI.1807. Schilder, *Русская старина*, II, 192), adică pentru dobândirea unei părți din provinciile turcești în Peninsula Balcanică. El până în acest moment (Rumeantev către Tolstoi la 6.XI.1807, Сборник императорского русского исторического общества, 89, 220) a dat lui Tolstoi ideea să confirme că în puterea însăși a păcii de la Tilsit, Basarabia, cel puțin, trebuia să rămână a Rusiei, pentru că art. XXII din tratat amintea numai de evacuarea Moldovei și Valahiei. În discuțiile dintre Tolstoi și Champagny – urmașul lui Talleyrand – această chestiune a provocat contradicție. Ministrul francez socotea amintirea despre Basara-

Libris RO
bia cu totul întâmplătoare, pe când Tolstoi
Respect pentru oameni și cărti
socotea că Rusia trebuie să se folosească
de această lacună (Tolstoi către Rumeant-
jev, 3.I.1808, Сборник императорского
русскоого исторического общества, 89,
335)."

Schimbarea de accente a modificat și fondul problemei.

Din corespondența diplomatică a vremii și din relatările demnitărilor de stat reiese că problema ocupării spațiului dintre Prut și Nistru era discutată cu mult mai înainte de anexarea lui. Era o firească pregătire a opiniei că acest spațiu va trece în subordonarea Rusiei. Este o tactică de ocupare a altor teritorii, utilizată de această țară chiar sub regim communist, deja în secolul XX.

Argumentele le găsim tot în cartea lui Leon Casso *Rusia și Bazinul dunărean* (Iași, 1940), la pag. 139:

„Kutuzov Mihail Ilarionovici (1745-1813), general-feldmareșal, discipol al lui A.V. Suvorov. Din 1810 până în 1812 a condus armata rusă din Moldova. Din august 1812 a condus armata rusă în războiul împotriva lui Napoleon și tot el a adus această armată în ianuarie 1813 în Europa de Vest) a rămas pe punctul de vedere al instrucției date odinioară de Tolstoi. Alexandru (împăratul Rusiei – n.n.) i-a hotărât în 1807 să se mulțumească cu partea de răsărit a Moldovei – cu Hotinul, Tighina, Cetatea-Albă și Ismailul. Kutuzov deja de la începutul anului 1811 presimțea că numai cu această concesiune din partea Turciei se va încheia dorita pace dintre Rusia și sultan.

Pacea ne era extrem de necesară în 1811. Ea se simțea nu numai la noi. În toată lumea... apropierea războiului cu Franța și amenințarea invaziei lui Napoleon...”.

Dispoziția lui M. Kutuzov poate fi ușor înțeleasă din corespondența lui cu familia. Ducesa Montelfi-Stolâpina a publicat în *Revue de Paris* (1935, din 15 aprilie) scrierile lui adresate fiicelor: Ecaterina, măritată cu genealul și prințipele Kidașev, și Elizaveta, măritată cu contele Tiesenhausen, apoi cu generalul Hitrovo, ajuns ambasador la Florența.

Tradusă din limba franceză, această corespondență a fost publicată de Gheorghe Bezhiconi în volumul *Călători ruși în Moldova și Muntenia* (București, 1947, pag. 177-179):

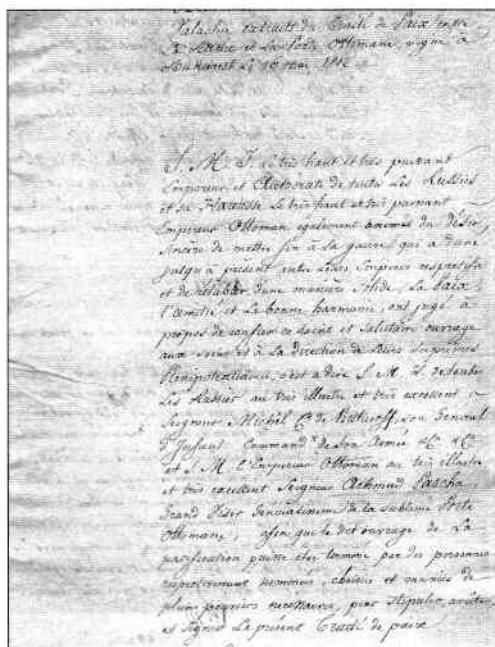
„Iași, 27 Martie 1810.

Iată-mă ajuns aici. Am intrat aseară în acest oraș și mâine voi pleca spre București, unde va fi instalat cartierul meu general. Orice popor iubește schimbările, prin care speră să câștige ceva, dar aici lumea într-adevăr delirează. Bucuria de a mă vedea este de nedescris. Boierii au venit să mă întâlnească, și înaintea lor

General-feldmareșalul Mihail Kutuzov în 1813.
Portret de R. Volokov

o doamnă Smarodki (nu este decât transcrierea greșită a numelui Smaranda. E vorba de Smăranda Bogdan, născută Rosetti, soția vornicului Dimitrie; în vara anului 1810, ea a anunțat pe Iordache Rosetti-Roznovanu că spătarul Iordache Cătargi, cunnatul ei, ar fi fost trimis de niște boieri, ca să ceară sprijinul lui Napoleon. Refugiată pe vremea eteriei la Chișinău, Bogdaneasa a fost satirizată în versuri de poetul Pușkin și descrisă în memoriile vice-gouvernatorului F. Wiegel (Întâmplările războiului Franțozilor și întoarcerea lor de la Moskva, tălmăcită din nemetește, VI, p. 148). Despre salomul ei ieșan de mai târziu, unde se întinuau fruntașii filoruși, comp. Documente Hurmuzaki, vol. XVII, p. 531 și X. Hommaire de Hell, Voyage en Turquie et en Perse, Paris, 1854, vol. I, p. 186. A murit în 1847 la Mănăstirea Văratic [R. Rosetti, Familia Rosetti, București, 1938, vol. I, p. 110; Gh. Bezviconi

Tratatul de la București, 16.05.1812 (facsimil)

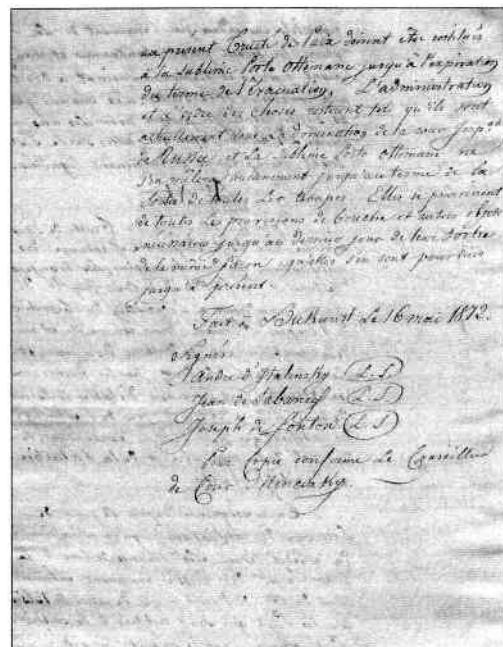
(și S. Callimachi), Pușkin în exil, București, 1847, pag. 153], un fel de exaltată care vroia neapărat să mă scoată afară din trăsără.

București, 10 Aprilie 1810.

Lisan'ka și copii, bună ziua. Iată-mă la București în mijlocul Valahilor. Am foarte multe treburi, dar vreau să-ți spun ce este Bucureștiul: este un oraș atât de mare, încât întrece toate orașele rusești, afară de capitale. Peste tot mulțimi pline de viață, câteva doamne cu obiceiuri și cultură mondene, și încă multe altele. Unele dintre ele sunt frumoase, câteva destul de amuzante; mai sunt câteva doamne ruse pline de pretenții și o grămadă de greci. Si toată lumea nebună după dans.

București, 11 Ianuarie 1811.

Lisan'ka, prietena mea, și copii, bună ziua. Nu poți să-ți închipui în ce măsură mă supără de a fi mereu despărțit de acei

Tratatul de la București, ultima filă

Libris pe care îi iubesc! Numai voi mă legăți de
Reviză. Cu reața mea să înțelegăți viață, cu atâtă
sunt că gloria nu este decât o amăgire. Am
fost totdeauna filozof și devin din ce în ce
mai mult. Se spune că fiecare vârstă își are
pasiiunile sale; pasiunea mea constă într-o
dragoste arzătoare pentru ai mei.

București.

*Lisan'ka, draga mea, și copii, bună
ziua. Nu prea mă distrez aici, având multe
treburi. Mintea îmi este totdeauna trează
și evit chiar de a vedea prea multă lume,
pentru a nu face cumva greșeli. Pentru a
mă distra mi-am adus o trupă de pantomimă
italiană. Sunt încântat de onorurile cu
care m-a cinstit împăratul, și aceasta m-a
distrat puțin (generalul a primit titlul de
print - n.a.). Spune prințesei Golițin că-i
sărut picioarele, pentru că ea la plecarea
mea mi-a sărutat mâna. Dumnezeu să te
binecuvânteze pe tine și pe copiii tăi!*

Credinciosul tău prieten,

M.K.

București.

*Lisan'ka, iată-mă iarăși la București,
ceea ce este mai comod pentru mine de-
cât cartierul meu general de la Iași. Aici
vreau să mă distrez puțin și am fost ieri
la teatrul polonez. Doamna Bennigsen îl
găsește îngrozitor și contesa Manteuffel
îl găsește splendid, mai ales Don Juan.
Aici doamnele sunt foarte amabile, cul-
tivate, dar rareori frumoase. Am luat
mulți prizonieri (în bătălia de la Slobozia
- n.a.) și printre ei un pașa cu trei tuiuri,
Izaban-Oglu; are 85 de ani, dar este așa
de frumos și elegant că va suci capul în-
tregului Petersburg. Dumnezeu să te bi-
necuvânteze,*

M.K."

Și tot aici e cazul să oferim un exemplu ce ilustrează vechea tactică rusească: cere imposibilul și vei obține ce dorești. Ca să facă presiuni asupra delegației turcești, Kutuzov, din propria inițiativă, fără voie de la superiori, a reluat acțiunile militare, atacându-i îndrăzneț pe turci:

„...la 8 octombrie (1811), trimisul vi-
zirului a adus la marele cartier general
rus o nouă propunere cu trasarea graniței
prin Basarabia de astăzi. Astfel că cetățile
Hotin, Tighina cu Căușanii și Cetatea-
Albă să rămână în Rusia. Ofițerii turci în
discuții personale afirmau că li s-a permis
să facă aceste concesiuni mai departe în
Basarabia până chiar la Prut. Kutuzov n-a
căzut de acord nici pe o asemenea bază să
înceapă tratativele de pace. Atunci vizirul,
la 10 octombrie, a trimis o nouă propunere
cu cedarea Moldovei până la Siret” (op.
cit., pag. 160-161).

Odată ce a apărut o nouă platformă de
discuție, apare și necesitatea noilor între-
vederi. La 19 octombrie 1811, în orășelul
Giurgiu, unde unicul local pentru între-
vederi era un mic hotel, s-au întinut cele
două delegații. Din partea turcilor partici-
pau șase persoane, dar vorbeau doar două,
cele mai importante: Kihai Bey, locțiitorul
vizirului, și reis-efendi Galib. Dragoman
din partea turcilor era Dimitrache Moruzi,
prieten bun cu Galib, ambii fiind simpati-
zați de sultan.

Leon Casso face o observație foarte
subtilă referitor la Dimitrache Moruzi: „În
același timp cu enormă influență asupra
marelui cartier general turc și în Con-
stantinopole, unde fratele lui, Panaiotaki,
îl înlocuia și susținea interesele familiei
Moruzi, Dimitrache se folosea de simpatie
și la noi, unde se conta destul de hotărât
pe concursul lui Moruzi, însă, urmărind

scopurile sale personale. Se silea între interesele ruse și cele turcești să găsească o poletecă, pe care ar fi putut să îndepărteze politica fanariotă” (pag. 164-165).

Şi dacă inițial Manuc-Bey s-a impus ca o figură importantă în Turcia, el consideră că locul lui va fi mai important dacă se va afla în punctul de tangență între cele două imperii, și anume la Bucureşti, unde se dădea principala bătălie diplomatică pentru viitorul celor două Principate, Moldova și Muntenia. Şi planurile lui sunt de anvergură. El construiește un han, în care mai târziu, la 16 mai 1812, va fi semnat documentul de cedare a Basarabiei:

„...Manuc-Bey a avut un rol important în dezvoltarea vieții comerciale a țării, rezervându-și același rol – ca un nou Cincinat (Descriere a vieții lui Manuc-Bey Mirzaean, scrisă de călugărul mihitarist Hevond Hovnanian, Viena, 1852) – în sădirea agriculturii organizate la latifundii mari și ocrotirea țărănimii de pe moșiile sale. Împreună

cu Hagi-Moscu, el răscumpăra monopolul sării. (Documentele Hurmuzaki. Sup. I, vol. III, Bucureşti, 1889. *Jurnal de campagnes par le Comte de Langeron*, 1809.)

Dar și mai vestit a rămas Beiul prin Hanul său din Bucureşti:

„După 1807, când locurile vechi ale Curții Domnești fuseseră vândute, când nu mai rămaseră din străvechile clădiri ale Palatului decât Pușcăria și ceva ziduri de pe marginea gărlei, unde astăzi e hotelul Dacia, povestește G. I. Ionescu-Gion (*Istoria Bucureștilor*. Bucureşti, 1899. Auto-rul reproduce fidel legendele lui Stanislas Bellanger din *Le Kroutza*), Manuc-Bey, un armean deștept și spre fire bogat, a clădit hanul numit al lui Manuc, care deveni cel mai cunoscut han al Bucureștiului din prima jumătate a secolului XIX. Între anii 1808-1860, curtea lui Manuc era de pomăna pentru zgomotul, murdăria și mulțimea trăsuriilor, care se aflau într-însa. Mulți călători, care nu descindeau la acest han,

Hanul lui Manuc-Bey (curtea)